

Úvod

Niekdajšia oblasť Spišskej stolice sa dostala do povedomia Slovákov v skrátrenom jednoslovnom pomenovaní Spiš podobne ako Turiec, Orava alebo Liptov, no napriek tomu si ľudia pod týmto pojmom nepredstavujú jej bývalé celé územie. Voľakedajšia samosprávna jednotka Uhorského kráľovstva sa rozkladala na území súčasných okresov Gelnica, Kežmarok, Levoča, Poprad, Spišská Nová Ves a podstatnej časti okresu Stará Ľubovňa. V dôsledku nedávnych územnosprávnych reforiem Spiš nelogicky rozdelili medzi Košický a Prešovský samosprávny kraj. Absurdnosť rozčlenenia oblasti sa dá najlepšie demonštrovať na príklade Spišského hradu, ktorý leží na území Košického kraja, ale Spišské Podhradie sa už nachádza v Prešovskom kraji. Navyše správa hradu podlieha Spišskému múzeu, ktoré sídli v Levoči v Prešovskom kraji. Ďalším prejavom dezintegrácie Spiša a vytvárania novej identity sa stáva aj novodobý pojem Tatranec, ktoré označuje obyvateľov Vysokých Tatier, ale za Tatrancov sa považujú aj ľudia podhoria vrátane Popradčanov.

V povedomí Slovákov ale aj zahraničných turistov Spiš neustále rezonuje vďaka bohatým prírodným i kultúrnym pozoruhodnostiam, z ktorých je časť zapísaná aj na zozname Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Z prírodných krás skúmanej oblasti možno k najvyhľadávanejším miestam jednoznačne zaradiť Vysoké Tatry. V ich tieni však nezaostávajú ani

Slovenský raj či Pieniny. Do bohatého reliéfného členenia krajiny sú malebne zasadené viaceré šľachtické sídla, z ktorých medzi najnavštevovanejšie patrí spomínaný Spišský hrad, ale aj hrady Ľubovňa a Kežmarok. Spomedzi kaštieľov a kúrií najviac priťahujú pozornosť Strážky a Markušovce. Najmä medzi znalcami renesančnej architektúry sa nezabúda na Betlanovce. Ostatné kaštiele a kúrie zostávajú aj vďaka na kultúrne pamiatky bohatým mestám Levoča a Kežmarok zatiaľ v ústraní. Situácia sa však postupne mení na miestach, kde samosprávy alebo správcovia objektov prístupujú k zviditeľneniu svojich pamiatok. Za všetky možno spomenúť postupnú revitalizáciu parku v Spišskom Hrhove alebo sprístupnenie parku a časti kaštieľa v Hodkovciach.

Šľachtické sídla na území Spišskej stolice sa koncentrovali hlavne v troch oblastiach, kde sa usadili viacerí príslušníci privilegovanej vrstvy. Najviac kaštieľov a kúrií, konkrétne 28 % z celého Spiša, sa v súčasnosti nachádza vo východnej časti Hornádskej kotliny v priestore od Levoče a Spišskej Novej Vsi po Branisko. Uvedený fakt je spôsobený do veľkej miery stavebnou aktivitou najbohatších rodov Csáky, Görgey a Máriašsy. Po početných šľachticov z niekdajšej Stolice desiatich spišských kopijníkov stojí v obciach od Gánoviec po Spišský Štvrtok 23,2 % skúmaných objektov. Rovnaký podiel predstavujú rezidencie v oblasti Popradskej